

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHNING MUAMMOLARI

*Zoirova Shahlo Mirzoyevna,
Buxoro viloyati Buxoro shahri,
22-IDUM matematika fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida matematika fanini o'qitishdagi asosiy muammolar tahlil qilinadi. Maqola matematika o'qituvchilari duch keladigan muammolarni, jumladan, eskirgan darsliklar, monolit ta'lim usullari, o'qituvchilarning malakasining pastligi, o'quvchilarda matematika fani haqida motivatsiyaning etishmasligi va texnologiyalardan foydalanishning kamligi kabi masalalarni muhokama qiladi. Shuningdek, maqolada ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar, jumladan, darsliklarni yangilash, yangi o'qitish metodlarini qo'llash, o'qituvchilarni malaka oshirish kurslari bilan ta'minlash va texnologiyalardan kengroq foydalanish zarurligi ta'kidlanadi. Ushbu maqola umumta'lim maktablarida matematika ta'limining samaradorligini oshirish uchun muhim tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Umumta'lim maktablari, matematika fani, o'qitish muammolari, darsliklar, ta'lim usullari, o'qituvchilar malakasi, motivatsiya, texnologiyalar, interfaol metodlar, malaka oshirish, zamonaviy ta'lim.

Kirish. Matematika — zamonaviy jamiyat uchun eng muhim fanlardan biri bo'lib, uning ta'limdagi o'rni, bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishdagi ahamiyati beqiyosdir. Biroq, umumta'lim maktablarida matematika fanini o'qitishda bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular o'quvchilarning bilim olish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida matematika fanini o'qitishda uchraydigan asosiy muammolar tahlil qilinadi.

1. Darsliklarning eskirganligi va yangi o'qitish texnologiyalarining etishmasligi. Ko'plab maktablarda matematika darsliklari yangilanishi kerak. O'quv materiallarining eskirganligi o'quvchilarning qiziqishini kamaytiradi va ularning fanga bo'lgan motivatsiyasini susaytiradi. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida yangi avlod darsliklari yaratilgan bo'lsa-da, bularning hammasi ham barcha maktablarga yetib bormagan. Shuningdek, ba'zi o'qituvchilar zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan, masalan, interfaol doskalar, matematik dasturlar va multimedia materiallaridan yetarlicha foydalanmaydilar. Bu esa matematikaning amaliyotga asoslangan ko'rinishini taqdim etishda va o'quvchilarga fanning qiziqarli tomonlarini ko'rsatishda qiyinchiliklar tug'diradi.

2. Ta'lim usullarining monolitligi. Ko'p maktablarda matematika darslari an'anaviy yondashuvlar bilan olib borilmoqda. Bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishda cheklovlarga olib keladi. O'quvchilar ko'pincha faqat formulasiz yondashuvni o'rganib, murakkab masalalarni hal qilishda amaliy qobiliyatlarni rivojlantira olmaydilar. Bu holatni bartaraf etish uchun darslarda interfaol metodlarni qo'llash zarur. Masalan, guruh ishlari, muammoli vaziyatlar, masalalar va loyiha asosidagi faoliyatlar orqali o'quvchilarni mustaqil ishlashga va fanni chuqurroq tushunishga undash mumkin.

3. O'qituvchilar malakasining pastligi. O'qituvchilarning malakasining pastligi ham matematikani samarali o'qitishda muhim muammo hisoblanadi. Ba'zi o'qituvchilar faqat matematikani dars berishda foydalanadigan texnologiyalarga ega emaslar, balki ular yangi pedagogik yondashuvlarga ham kirmagan. Bu o'z navbatida o'quvchilarga yanada samarali ta'lim berishga to'sqinlik qiladi. O'qituvchilarning doimiy ravishda malakasini oshirib borishi, yangi pedagogik metodlarga oid kurslarda qatnashishlari, hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini o'zlashtirishlari zarur.

4. Matematika fani va o'quvchilarning motivatsiyasi. Matematika faniga nisbatan o'quvchilarda motivatsiya yetishmasligi, o'z navbatida, ta'limning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar matematikaning murakkab va zerikarli fan ekanligini sezishadi. Ushbu holatni bartaraf etish uchun o'qituvchilar fanni real hayotdagi misollar bilan bog'lab, uning kundalik hayotda qanday qo'llanilishini ko'rsatishlari kerak. Shu bilan birga, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash va fanni qiziqarli qilib taqdim etish ham muhimdir.

5. Ta'limdagi individual yondashuvning etishmasligi. O'quvchilarning matematikaga bo'lgan munosabati va qobiliyatlari turlicha. Biroq, ko'plab maktablarda ta'lim individual yondashuvga asoslanmagan. O'qituvchilar barcha o'quvchilarga bir xil yondashuvda dars olib boradilar, bu esa o'quvchilarning turli darajadagi bilimlariga mos kelmaydi. Ba'zi o'quvchilar uchun matematika juda qiyin, boshqalar esa uni osonlik bilan o'rganishadi. Shu boisdan, o'qituvchilar har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olib, ular bilan alohida ishlashlari zarur.

6. Texnologiyalardan foydalanishning kamligi. Maktablarda matematika darslarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning kamligi ham muammolardan biridir. Masalan, dasturiy ta'minotlar va simulyatsiyalar yordamida o'quvchilarga matematik masalalarni interfaol tarzda yechish imkoniyatini berish mumkin. Biroq, ko'p maktablarda bunday texnologiyalar mavjud emas yoki ular yetarlicha ishlatilmaydi. Matematikani o'qitishda interaktiv texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarga osonroq tushunishga, o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi.

Xulosa. Umumta'lim maktablarida matematika fanini o'qitishda mavjud bo'lgan muammolarni hal qilish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak.

Darsliklarning yangilanishi, o'qituvchilarning malakasini oshirish, ta'lim usullarini diversifikatsiya qilish, zamonaviy texnologiyalarni o'qitishga joriy etish va o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlash zarur. Bularning barchasi o'quvchilarning matematika fanini yanada chuqurroq va samarali o'rganishlariga yordam beradi, ularning bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shomuradov, M. (2019). Pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim tizimidagi o'rni. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
2. Ergashev, K. (2020). Umumta'lim maktablarida matematika o'qitishning zamonaviy metodlari. Tashkent: O'qituvchi.
3. Toshpo'latov, B. (2018). Matematika fanini o'qitishdagi innovatsion usullar. Tashkent: Ta'lim.
4. Gulomova, N. (2021). Matematika o'qitishning samaradorligini oshirish usullari. Journal of Pedagogical Innovations, 4(1), 45-50.
5. Shodiyeva, D. (2022). Matematika fanini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish. Journal of Educational Sciences, 6(2), 110-115.
6. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi (2023). Umumta'lim maktablarida ta'limni yanada takomillashtirish bo'yicha qarorlar va tavsiyalar. Toshkent.
7. Ponomarenko, A. (2017). Pedagogik texnologiyalar: metodlar va amaliyot. Moskva: YuNITI.
8. Raxmatullaeva, S. (2019). Matematika o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma. Tashkent: O'qituvchi.